Monument en Landschap in Berg en Dal

Postbus 34
6573 ZG Beek-Berg en Dal
Email: secretaris@monumentenlandschap.nl
Website: www.monumentenlandschap.nl

***NIEUWS*BRIEF 70**
Jaargang 18, nummer 1
Maart 2018

Komende activiteiten

- Zondag 24 juni 2018. Wandeltocht in samenwerking met de Duffelt.
- Zondag 9 september 2018. Open Monumentendag.
- Woensdag 21 november 2018. Najaarsbijeenkomst.

POP UP MUSEUM een groot succes.

26 november 2017 vond de afsluiting van het reizende Pop Up Museum plaats in het Nederlands Wijnbouwcentrum in Groesbeek. Nog eenmaal konden de bezoekers een blik werpen op kunstwerken die de drie voormalige gemeenten in de loop der jaren hadden aangekocht en die opgeslagen waren in de kelders van het nieuwe gemeentehuis. Uit reacties in het gastenboek kwam vaak naar voren dat mensen het betreurden dat deze kunstwerken wederom in de anonimiteit zouden verdwijnen. “Waarom niet zichtbaar maken in andere publieke gebouwen in onze gemeente”, was een veelgehoorde verzuchting.

Het publiek genoot niet alleen van de getoonde kunstwerken, maar evenzeer van de videopresentatie over de veranderingen die de 13 kernen van de gemeente in de afgelopen decennia hadden ondergaan. Ook oogstte het digitale fotoboek met inzendingen van de eigen inwoners grote bewondering.

Om 15.00u. werd de tentoonstelling gesloten en werd ruimte gemaakt voor de schilderijenveiling. Initiatiefneemster van het project, Marieke Mastboom, bedankte de vele vrijwilligers die de afgelopen maanden hadden geholpen om dit tot een succes te maken. Ook wethouder Erik Weijers prees de organisatoren uitbundig en noemde het een parel in de verschillende erfgoedinitiatieven.

In totaal werd het Pop Up Museum door ruim 800 mensen bezocht. Een onverwacht hoge opkomst en een stimulans om meer van dit soort gemeentebrede initiatieven te ontplooien.

Wederopbouwarchitectuur in de gemeente Berg en Dal deel XVIII
Grensperikelen in Beek vóór en na de oorlog

Bron: Nationaal Archief

In de jaren 30, na de machtsovername door de NSDAP in Duitsland, ontstonden er in Nederlandse grensplaatsen spanningen met de Duitse autoriteiten. Vrij snel na 1933 was er reeds sprake van een 'vluchtelingenvraagstuk' en werd de grensbewaking aan beide zijden van de Nederlands-Duitse grenzen versterkt en uitgebreid. In Beek, waar de Nederlands-Duitse grens door het Keteldal en aan de zuidzijde van de Rijksstraatweg *(in het Duitse deel 'Mösschenbergsche Strasse' geheten)* liep, leidde dit tot een prikkeldraadafzetting aan de Nederlandse kant van de straat. Hierdoor raakten niet alleen de bewoners van de buurtschap Smorenhoek geïsoleerd, maar vertroebelden ook de goede verhoudingen tussen 'Nederlandse' en 'Duitse' bewoners van de weg. En dat terwijl de meesten hetzelfde 'Platt' spraken.

Onmiddellijk na de vernielingen van Joodse winkels en eigendommen in de nacht van 9 en 10 november 1938 *(later aan-*

geduid als de 'Reichskristallnacht') was de internationale verontwaardiging zeer groot en leek men zich plotseling meer bewust van het dreigende gevaar van het regime in Duitsland. Opvang van en hulp aan de sterk toegenomen stroom Joodse vluchtelingen werd echter vooral op plaatselijk initiatief georganiseerd. In de gemeente Ubbergen bood burgemeester Prosper Sassen de Jeugdherberg *(gevestigd in Villa Overberg, Rijksstraatweg 3)* aan als opvanglocatie.

Jeugdherberg De Overberg in Ubbergen.

De rijksoverheid stelde zich echter zeer terughoudend op, om de Duitse regering niet tegen het hoofd te stoten. Zo ontving burgemeester Sassen op 12 november een brief van Procureur-Generaal van Politie De Visser uit Arnhem met de volgende instructie: *"in het algemeen dient de grens (...) ook voor deze nieuwe vluchtelingen gesloten te blijven"*. Eerder schreef De Visser al het volgende: *"Een vluchteling zal voortaan als een ongewenscht element voor de Nederlandsche maatschappij worden beschouwd"*. Ondanks protesten van kerkelijke en maatschappelijke organisaties bleef de houding van de Nederlandse regering afwijzend tegenover het opvangen van Duitse (Joodse) vluchtelingen. Vanaf april 1939 werd het voor alle grensgemeenten verplicht om alle vluchtelingen te registreren en op te geven aan de rijksoverheid.

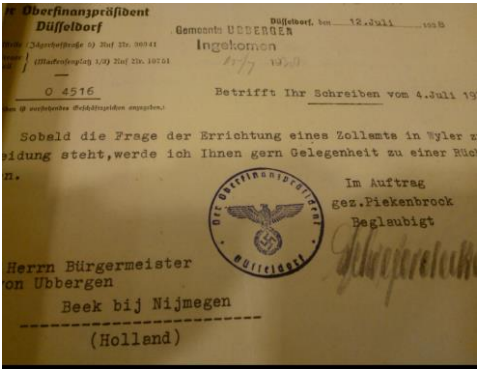
Der Oberfinanzpräsident
Düsseldorf

Gemeente UBBERGEN
Ingekomen

0 4516

Betrifft Ihr Schreiben vom 4.Juli 19

Sobald die Frage der Errichtung eines Zollamts in Wyler
idung steht, werde ich Ihnen gern Gelegenheit zu einer Rü
n.

Der Oberfinanzpräsident Düsseldorf

Im Auftrag
gez.Piekenbrock
Beglaubigt

Herrn Bürgermeister
on Ubbergen
Beek bij Nijmegen
(Holland)

Brief aan burgemeester Sassen inzake de bouw van een nieuw douanekantoor in Wyler, met NSDAP-stempel van het Oberfinanzamt Düsseldorf, 12 juli 1938 (Archief gemeente Ubbergen / RAN inv.nr. 1447)

Intussen verzette burgemeester Sassen zich tegen de toenemende Duitse propaganda aan de grens.

De Rijksstraatweg in Beek rond 1910. In het midden het Nederlandse douanekantoor. Het pand links zal, evenals het grootste deel van het hart van Beek, in september 1944 verwoest worden. Fotocollectie RAN F66627

Omdat het 'gebruik van onderscheidingstekenen van de NSDAP' in Nederland bij wet verboden was (en hij er zelf bovendien een hartgrondige hekel aan had), weigerde hij vergunningen aan Duitse muziekkorpsen en schutterijen. In juli 1939 werd het ook de Hitlerjugend verboden om, na het meelopen in de Nijmeegse Vierdaagse, nog enkele dagen geüniformeerd door de omgeving van Nijmegen te marcheren. Duitse automobilisten werd bij de 'Rijksdoorlaatpost Beek' gevraagd om partij-emblemen (hakenkruis-vlaggetjes) van hun voertuig te verwijderen. In 1937 ontving Sassen echter tot zijn ongenoegen hierover een 'aanschrijving' van het Departement van Justitie: grensgemeenten werd dringend aangeraden om 'uit overwegingen van internationale hoffelijkheid' te stoppen met deze maatregelen.

Na de Duitse inval (in de nacht van 9 op 10 mei 1940) worden er onmiddellijk maatregelen van kracht. Op het gemeentehuis worden de eerste affiches bezorgd met mededelingen van de bezetter. Burgemeester Sassen, zelf woonachtig in Villa Beukenheim (Rijksstraatweg 50 Ubbergen), blijft de gehele oorlogsperiode op zijn post. Hij en zijn vrouw verwelkomen in september 1944 de eerste geallieerden en zetten zich vervolgens in voor het in goede banen leiden van de evacuatie en re-evacuatie. Mevrouw Sassen-Jurgens is enige tijd voorzitster van de Hulp Actie Roode Kruis (HARK), gevestigd in het Noodziekenhuis Waalheuvel (Rijksstraatweg 24 Ubbergen).

Foto rechtsboven: Rijksdoorlaatpost Beek, 1948, na de wederopbouw van de verwoeste panden van Peters (bloemisterij Semperflorens; café). Fotocollectie Nationaal Archief

PC (Wordt vervolgd)

Wonen aan de Straatweg Van Vrouwendaal tot Bronheuvel

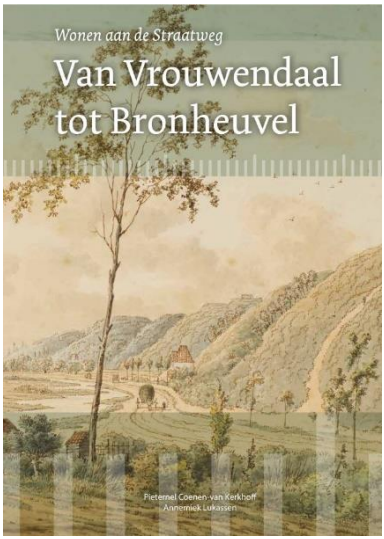

In 2013 werden de bestuursleden Annemiek Lukassen (kenner van de eigendomsgeschiedenis van panden in Beek en Ubbergen) en Pieternel Coenen - van Kerkhoff (kunsthistorica) door onze bevriende stichting Margot van Boldrikfonds aangezocht om, naar analogie van 'Van Natte Beek tot Hondsbeek', de bouw- en bewonersgeschiedenis van huizen aan de Straatweg in de vroegere Heerlijkheid Ubbergen te onderzoeken, beginnend bij de vroegere gemeentegrens met Nijmegen (het Vrouwendaal) en eindigend bij de grens met Beek (het landgoed Bronhuize).

Het boek is (sinds 27 januari) voor € 30,- te koop bij Het Supplement en bij Primera in Beek, eventueel kan het ook toegestuurd worden, dan komen er verpakkings- en verzendkosten bij, via MargotvanBoldrik@gmail.com

Landschapselementen (afl. 6)

door Jan van Eck

POORTEN in de Erlecomsedam

Poorten – in de volksmond bekend als bruggat – in de rivierdijk zijn tot in de jaren zestig van de vorige eeuw een bekend object. Een dijkdoorgang waardoor een directe verbinding ontstaat tussen steenfabriek en rivier. Via een smalspoor dat door de opening loopt worden de per schip aangevoerde kolen in 'kieplorries' naar de fabriek vervoerd, alwaar met behulp van een lier en de nodige handkracht de lorries naar de stookzolder worden getrokken. Zoals destijds bij Bouwkamp II in Erlecom. In omgekeerde richting worden de gebakken stenen met steenlorries vervoerd naar het voor de wal liggende schip. De met een cirkel aangeduide poort is die van de

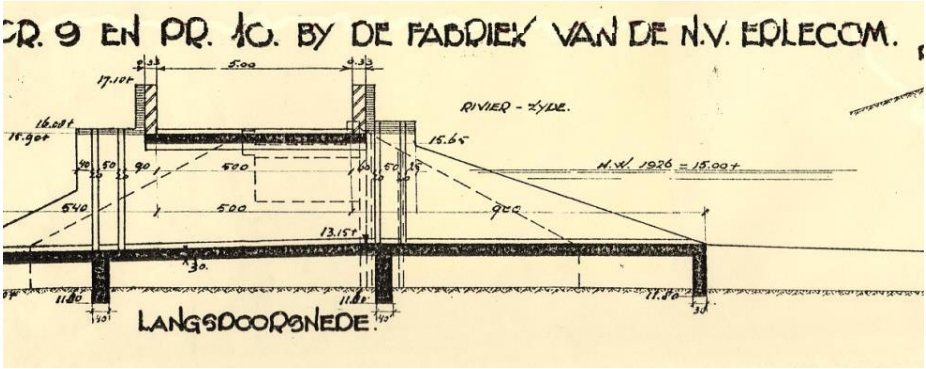

NV Erlecom (zie tekening). Deze poort is aangelegd om in de uiterwaard grond te tichelen. Het smalspoor via het bruggat dwars door de Erlecomsedam is duidelijk zichtbaar. Evenals de tichelgaten in de uiterwaard. Zodra er hoogwater dreigt wordt het bruggat aan beide zijden van de dijk met schotbalken - opgevuld met paardenmest - afgesloten. Kon dat allemaal zomaar? - zelfs al in de 18e eeuw - als de dijken nog lang niet op Deltahoogte zijn. Het Polderreglement van 1934 geeft antwoord. Hoewel art. 357 zegt dat het verboden is*[…]in of op een waterkeering vergravingen te doen, gaten of kuilen te maken[…],* lezen we in lid 3 van datzelfde artikel: *Van deze verbodsbepalingen kan ten aanzien van dijken en kwelkaden door Gedeputeerde Staten […]schriftelijk ontheffing worden verleend.* Dat deze ontheffing in ruime mate is verleend getuigen de diverse poorten die op kaartmateriaal zijn aangeduid. Blijkbaar telde het economisch belang hoger dan de veiligheid van de polderbewoners.

Het ± 1940 aangelegde bruggat in de voormalige rivierdijk Spruitenkamp, vernoemd naar het aangrenzende perceel. Het bruggat diende om per smalspoor klei te vervoeren vanuit de Polder 'Circul van de Ooij' naar de steenfabriek 'de Ooij'. (Kaartfragment Topografische kaart Kadaster 1955; foto: Monument & Landschap).

Verzoek tot betaling 2018

Geachte vriend van de stichting Monument en Landschap,

Mogen wij ook dit jaar weer rekenen op uw steun?
Wij vragen u als vriend om een minimaal bedrag van € 15,- over te maken op bankrekening **NL82 RABO 0105 1115 62** van de stichting. Uw bijdrage stelt ons in de gelegenheid om onze activiteiten uit te kunnen voeren. Een extraatje is daarbij altijd welkom. Verder willen wij u er op wijzen dat de stichting door de belastingdienst is erkend als culturele ANBI-instelling (een Algemeen Nut Beogende Instelling). Uw donatie komt daardoor voor aftrek in aanmerking (indien uw totale giften boven het drempelbedrag komen). Particulieren mogen in de aangifte inkomstenbelasting 1,25 keer het bedrag van de gift aftrekken. Ondernemingen die onder de vennootschapsbelasting vallen, mogen 1,5 keer het bedrag van de gift aftrekken in de aangifte vennootschapsbelasting.

Vermelding gegevens
Wilt u bij de storting uw postcode + huisnummer vermelden? Dat stelt ons in staat uw bijdrage snel in de administratie te verwerken. De bank vermeldt alleen de naam van de rekeninghouder, geen adres. Zeker als de donateur niet zelf betaalt, maar ook bij veel voorkomende namen, kost dit veel uitzoekwerk.

Alleen een digitale nieuwsbrief?
Vindt u het voldoende om alleen een digitale nieuwsbrief te ontvangen (deze kunt u dan zelf in kleur printen), dan horen wij dat graag. Dit scheelt druk- en verzendkosten.

Als er vragen zijn, dan kunt u contact met mij opnemen:
Annemiek Lukassen, penningmeester
Sprongstraat 22
6573 BP Beek
Telefoon 024 6843756
Of (bij voorkeur) via de mail: penningmeester@monumentenlandschap.nl

Namens de stichting alvast onze hartelijke dank.